Dá̱ldɨ́ŋáˈŋ Toŋkuriˈŋ Jansaˈŋ Daara

Dʉldɨ'ŋkwě'ŋ nisila'ŋ Janyal da̱ldɨ-lé

ósom

"Dá̱ldɨ́ŋáˈŋ toŋkuriˈŋ tógóloŋaˈŋ jɨɨn dʉldɨˈŋ kwěˈŋ ta̱gɨtˈíŋ ere, na nisilaˈŋ arrá, yé-ii délliŋ dorá ɨt-ii áláŋ gîs baaj na murul na dóŋáˈŋ janí–le péégél dá̱ldɨˈŋ dɨó, Ɨdɨ̂ɨ́ŋ nás kwa-sí dʉldɨˈŋ kwěˈŋ nisilaˈŋ ba̱gɨˈŋ lóó yɨ̌e namá ilâíŋ ʉʉ́ŋ-ii, ná yé-ii ná ereŋa suŋŋá ɨŋɨ, namá yé-ii nás kwa-sí suŋŋâs jɨ́gé.

Na kwa nyét namá in kǒel áláŋ da̱ldɨ (dɨne) elaiŋ eeŋ ásáŋ dʉó bi dʉó baaj jírsíŋóˈŋ na dééŋ tá̱á̱rɨ́ˈŋ ta̱ɨma kee ná kin nîŋ ere ásáŋ ka̱lɨ á ta̱ɨmelba.

Ǎl in lóŋ beera-ii tɨ̌ɨ (kwa) dáálíkwaˈŋ dʉldɨˈŋkwě nisila jááno áláŋ dʉó-sí á jundíba kila áláŋ kánneŋ eeŋ wala kila jɨgéŋáˈŋ sabba.

Na áláŋ sǔrŋâŋ joiŋíŋá na jaiŋa ba̱rʉŋaˈŋ táas-lé ásáŋ kí jʉtʉ́mó tɨéle.

Dʉ́ldɨ́ŋá da̱ldɨˈŋ dɨó nyéttiŋ in ka̱ssɨŋɨ áláŋ dʉ́ldɨˈŋ kwěˈŋ nisila dǔu-sí na ǎ̱y dʉóˈŋ ta̱gɨdɨŋ–sí áláŋ ba̱gɨ káal (káwal) na kééŋ kʉro-sí ba̱gɨ káal, na dog in ka̱ssɨŋɨ nɨw na dee ása nisila arrá

ka̠ɨŋ; na in âl jundi áláŋ kwa ittíŋ kʉtʉmʉŋol ná ta̠bʉ́ŋ kɨal na ǎl jaiŋa-sí jʉ́ndɨ áláŋ lóó baajˈíŋ páaj-lé ka̠ɨŋ.

Na bá̠rʉ́ŋá kila âl dá̠ldɨˈŋ toŋkuri-lé tógóloŋa gé in ka̠ssɨŋɨ áláŋ táárí arrá káal áláŋ dʉ́ldɨˈŋkwěˈŋ nisila na baaja dǔu-sí ba̠gɨ káal.

Kin nisila na baajaˈŋ jaluŋ, kwa nyét-le tullê-ii, Ɨdɨ̂ɨ́ŋ ná jʉ́ndɨ áláŋ kwa kin nisila na baaja–sí ba̠gɨ káal, ilâíŋ ʉʉ́ŋ namá yé-ii ná gîs toŋkuriˈŋ daara appâ kwaˈŋ gî imiŋel áláŋ dʉldɨˈŋ kwěˈŋ nisilaˈŋ sabar da̠ldɨˈŋ dɨó-le sa̠dɨ̂g-si kaŋ na áláŋ kwa nyét-le méérá ná dʉó bi dʉó-le páágó, na áláŋ in sabar-sí pʉ́ttôn kǎ̠ɨ. Ɨdɨ̂ɨ́ŋ ná bá yé-ii áláŋ gîs kin nisila na baaja ba̠gɨ-lé páágó kí gʉʉdɨˈŋ na jʉrnyʉ́ŋoóˈŋ dorá na áláŋ bisara kerŋa káa ásáŋ in sabar kwa nyét-le kaagó wala gal ba̠rʉŋa kila âl tógóloŋa gé wala kɨ́ɨ́ŋ kwa ǎl dɨ́ɨ́ŋ kuriˈŋ dǔu ka̠ɨŋ".

Baam 1

kwa-sí nyéttiŋ baajtólá kereli nás nisila na ta̠gɨdɨŋ arrá ka̠ɨŋ, Naŋ-sí ugola na kilmaŋá arrá ka̠ɨŋ namá in lóŋ áláŋ sǔrŋâ-sí kí jaiŋa in kéél ná sǔrŋâ suurˈíŋ bârŋa.

Baam 2

1- Dʉó bi dʉó nisil-si kee áláŋ kin nisila nyéttiŋ âl in sabarˈíŋ dɨó ka̠ɨŋ áláŋ nyéttiŋ bʉ́lóŋ na áláŋ dʉó bára-sí as jáwŋelba péllétíŋ inná úluˈŋ ere, dɨɨrɨ́eŋ ere, wala gal

táárɨ́ŋ ere, wala beléˈŋ ere, wala gal tiríjinnéŋ járriˈŋ {ra̠yˈíŋ} ere, wala dʉóˈŋ da̠a̠rɨŋˈíŋ ere, wala ba̠rʉ ăl yee ka̠rɨŋɨ, wala yé kaas kee, wala ba̠rʉ ăl yé dée-lé êl, wala a̠rɨ keeríŋ ere.

2- Inná ălbá ka̠rɨŋ eréŋ kwa ásáŋ kwa-sí ás kǎwŋelba inná tiríjinníŋ jaiŋaˈŋ ere, dáálíˈŋ ere, da̠ldɨˈŋ bá̠rʉ́ŋáˈŋ ere, wala ba̠rʉˈŋ sabba ela–lé ăl dʉó dée-le kee ati in lóŋ ná térríŋ kɨrél wala gal nás ba̠rʉ keeríŋ-si domoŋaˈŋ-si dǔu ka̠ɨ́ŋ wala gal ba̠rʉ nás ba̠rʉ keeríŋ taála-lé ka̠ɨ́ŋ nás kʉrɨŋ dééŋ ás keba namás jɨgéŋáˈŋ-si dǔu ka̠ɨ́ŋ.

Baam 3

Dʉó bi dʉó nisil-si kee inná jaiŋaˈŋ ere áláŋ kee kí baaj na suurˈíŋ a̠ndɨŋ.

Baam 4

Dʉó á keba áláŋ kooy-ii [koy]-ii káwa (kâlbá) pékkétíŋ na áláŋ kʉyɨŋ na kwǎˈŋ julu-sí kí koraŋa nyét kaasi.

Baam 5

Dʉldɨˈŋkwě á keba ásáŋ kɨgɨ́al, wala ʉʉ ɨt ás káwalba áláŋ rágíseŋ wala bɨ́ɨ́leŋ eeŋ, namaŋ níŋ dééŋ ta̠gɨdɨŋ kúró wala ná jɨ́o.

Baam 6

Dʉldɨˈŋkwě lóó bi lóó ná kee ásáŋ dééŋ suurˈíŋ dáálí-sí ba̠gɨ káwal wala nás kɨnal inná kʉrɨŋˈíŋ sabba.

Baam 7

Kwa nyéttiŋ dáálíˈŋ ta̠bʉ́ŋ arrá gé, naŋ-si nyéttiŋ nisil arrá ka̠ɨŋ ásáŋ á ka̠á̠ŋʉlba inná nimaˈŋ jáaˈŋ ere wala maméeŋ ere, naŋ-si dog nisil arrá ka̠ɨŋ. Atiŋ ja̠wnyɨŋ eŋa kila jaáŋoŋa ǎl in janyal (sabar) úríŋí wala a̠rɨ bi a̠rɨˈŋ jaáŋoŋa–lé.

Baam 8

Dʉó bi dʉó nisil-si kee áláŋ ba̠rʉˈŋ jánsá jee ná arrájaa kóíŋí abá in lóŋ nás kééŋ nisila-lé ka̠rɨ́e kila asá kʉrɨŋ jáá walas dáálí jáá.

Baam 9

Dʉó á keba áláŋ á kǐalba wala dɨ́mɨ́l á kayeba, wala kí durú á kʉ̌rralba.

Baam 10

Dʉó bi dʉó nisil-si kee nyét-le kí kwaˈŋ arrá ásáŋ dééŋ da̠lɨ́me jánsá ka̠gɨ́lal kí murulˈíŋ dorá terere, ásáŋ nisila-sí na toósa-sís kerker káwal kí ja̠nɨ ɨt âl kíe kiímé.

Baam 11

1- Dʉó bi dʉó ná kí ja̠nɨ kiímé ja̠nɨ́on ǎ-iiba namaŋ-síŋ jansɨŋ káwal nás kí dáálíˈŋ koraŋa tɨe, in jansa áláŋ paál-lé-ii áláŋ kí bʉ̌tʉ ǎ-iiba na ásáŋ kɨ̌nal nás mamêŋa káwal.
2- Ásáŋ dʉó bi dʉó-sí á kɨgɨ́alba dééŋ táárí'ŋ ʉʉ́ŋ ǎl pii, wala táárí ǎl urel áláŋ piá, ila abá in lóŋ ná in táárí kí ba̠rʉˈŋ dáálí-le ja̠nɨ-ii wala gal kí da̠ldɨˈŋkuriˈŋ dáálí-ii, maraŋ jɨgé ela-lé ás nyiíŋíba ǎl dáálíˈŋ dɨó á keba, asá yé ila tin-lé ráwé kí ja̠nɨ.

Baam 12

Dʉó togbɨ́r báraˈŋ ʉ́tóŋá-lé kí durú a ká̠rɨ́ba ati dééŋ suurˈíŋ-le wala dééŋ toŋˈíŋ kwaˈŋ, wala oroŋaˈŋ sŭbu na nyá̠lɨ́ŋɨ́ŋ, na dʉó bi dʉó nisil-si kee áláŋ-si dáálí mamêye piá kila ja̠a̠rɨ́ŋaˈŋ ere.

Baam 13

1- Dʉó bi dʉó baaj jɨloŋˈíŋ-si kee na lóó ɨt ná yé kŏel áláŋ oóŋ dééŋ ba̠rʉˈŋ dɨó.
2- Dʉó bi dʉó nisil-si kee áláŋ jee ba̠rʉŋa kerŋa-lé na dééŋ ba̠rʉ́, na áláŋ wá̠ɨ́ŋa tin ɨt-lé ná yé kŏel.

Baam 14

1- Dʉó bi dʉó nisil-si kee áláŋ sa̱kkɨ́á na tusus ammí na jee ba̱rʉ keer-lé abás jɨgɨ́ŋá suŋŋá ɨŋɨ ba̱rʉ ela–lé âl yé kee.
2- In nisil-sí dʉó ɨt-sí á kanníaba asá jansa kí da̱lɨme ɨt keéŋé nás kí tiríjinni ás tɨɨlɨba walá ʉ́tóŋá kɨt á geba âl kí dá̱ldɨ́ŋáˈŋ ja̱nsɨŋˈíŋ daara ká̱ldá̱bʉ kawe.

Baam 15

1- Dʉó bi dʉó nisil-si kee ásáŋ tirgeˈŋ gǎar kee nás táárí pii.
2- Dʉó-sí tirgeˈŋ gǎar as ka̱wríŋíalba, na dééŋ nisil-sí ba̱gɨ káwal, na baaj ati in kwǎ ásáŋ já̱ɨ́ŋó dééŋ tirge-sí.

Baam 16

1- Nɨw na dee ammíŋ jʉ́seˈŋ ka̱a̱gʉl nisil-si ka̱ɨŋ ásáŋ jʉ́se káwal ná dɨ́eŋ tóŋ dítinˈíŋ kʉ́ʉl, na áláŋ dɨ́eŋ órré káwa, ilâíŋ ere dʉó togbɨ́r tabʉ́ŋ as keerba áláŋ-si úríŋí, ati tirgeˈŋ ʉʉˈŋ-ii wala tá̱á̱rɨ́ˈŋ ere, naŋ-si dog nisil arrá ka̱ɨŋ jʉ́seˈŋ jáa-lé namaŋ dééŋ jaaró-le.
2- Jʉ́seˈŋ gǎar-sí á keréŋéliba abá kí kwa a̱wdʉoŋ níŋ tʊs {jɨɨn} janí, na áláŋ ila tʊs janí kí dorá á-iiba.
3- Toŋˈíŋ jáa yé a̱rɨ ɨt-ii ǎl tɨmor kíe tʉ́mɨ́ŋ na in lóŋ tɨmor ná ba̱rʉ ásáŋ toŋˈíŋ jáa-sí kanyíŋíal nás ka̱á̱nʉl.

Baam 17

1- Dʉó bi dʉó nisil-si kee ásáŋ ótáŋá dééŋ dítiníŋ kee wala gal nás kí kwa kerŋaˈŋ sa̱rɨ́ga (sa̱dɨ́ga) gé.
2- Dʉó bi dʉó bára-sí kééŋ ótáŋá kí durú ásáŋ á rɨéba.

Baam 18

Dʉó bi dʉó nisil baaj jarriˈŋ na suurˈíŋ urmaˈŋ na tá̱á̱rɨ́ˈŋ-si kee, na in nisil dog gî baaj ínni ati dʉó kŏel ásáŋ dééŋ tá̱á̱rɨ́ já̱ɨ́ŋó, wala ásáŋ ɨwɨ́ kí gʉʉd na áláŋ kééŋ taɨma piá ati kí bʉ̆tʉ-ii wala kí ʉrʉ́ ati in lóŋá ná dítinˈíŋ-ii wala kí kwa suŋŋâŋ-ii.

Baam 19

Dʉó bi dʉó nisil-si kee baaj jírsíŋoˈŋ, na dééŋ jwăˈŋ, na in nisil dog gî ʉʉŋa kɨt-sí ínni ăl kŏel áláŋ deb kă̱ɨ dʉó áláŋ ăis úríŋíba (íríba), ilâíŋ ere na kin ʉʉŋaˈŋ jă̱ɨ, na dééŋ jawar-sí ka̱tɨ́ as kayeba.

Baam 20

1- Dʉó bi dʉó nisil na baaj-si kee áláŋ-si daaraŋa kwaˈŋ jɨ́sɨ́ŋoŋaˈŋ ăl seeŋa gé nás dée-lé jɨ́gɨ́ŋɨ́e.
2- Dʉó-sí á keba áláŋ kɨgɨ́al ásáŋ daara díg-le jɨ́gɨ́ŋɨ́ kí durú.

Baam 21

1- Dʉó bi dʉó nisil-si kee áláŋ dééŋ bɑ̱rʉˈŋ ótáŋáˈŋ táárí-le kɑ̱́rɨ́ ati yé kí dééŋ suur-ii wala kí dʉó keerˈíŋ dorá ăl yé rééŋél kí baajˈíŋ dorá.
2- Dʉó bi dʉó nisil-si kee áláŋ ʉ́tóŋá nyéttiŋ sɑ̱gɑ̱lɨŋ tɨ̌ɨ dééŋ bɑ̱rʉ́.
3- Kʉldɨŋaˈŋ muráa yé-ii ăl gî dɑ̱lɨmɨŋ ínni na in muráa-sí áláŋ-si kí jʉmbʉtɨŋˈíŋ dorá terere kélal, namá in lóŋ paraŋaˈŋ jiŋí-le áláŋ kí bʉ̌tʉ-ii wala gal kí ɑ̱̂y dorá keer ăl jʉ́ndɨ áláŋ paraŋaˈŋ jiŋí kí baaj eeŋ.

Baam 22

dʉó bi dʉó yé tɨmor-lé tógóló-ii tɨmorˈíŋ-si mɨrod kee ăl kí bɑ̱rʉˈŋ kʉrroˈŋ táas jɑ̱rɨ́ ɨ́ndélíŋ na dɑ̱ldɨŋaˈŋ kotte, ăl jʉ́ndɨ áláŋ bɑ̱rʉ bi barʉ kééŋ kosomona na ɨwɨlɨ́ŋ nisila na bʉllɨŋ tɨmorˈíŋ na jʉrnyó ăl nyéttiŋ tɑ̱gɨdɨŋ-sí na suurˈíŋ tʉ́ɨˈŋ jʉ́ndɨ áláŋ kí baaj eeŋ.

Baam 23

1- Dʉó bi dʉó tááríˈŋ nisil-si kee na dog baaj-si kee áláŋ táárí ɨt jááŋo ăl yé kŏel áláŋ piá, kí moralˈíŋ dorá naŋ-si dog nisil kee áláŋ kɑ̱ɑ̱nʉl tááríˈŋ wɑ̱rɨŋ ere.
2- na dʉó á keba áláŋ-si kí bára kɑ̱̌wŋʉl (kɑ̱wgɨ́ŋíal) ɑ̱̌w ná soŋŋâ arrá kanníá.

3- Dʉó bi dʉó ná táárí pii áláŋ sôŋgoŋa ɨt kaníal áláŋ ye-sí na dééŋ toŋ'íŋ kwa-sí pa̱a̱gʉl ná ruug'íŋ kí ta̱gɨd'íŋ dorá, na ásáŋ tɨmor'íŋ jaáno'ŋ koraŋa kerŋa nyiíŋí dée-lé.
4- Dʉó bi dʉó nisil-si kee áláŋ tááríŋá'ŋ jɨ́sɨ́ŋo'ŋ daara piá wala ásáŋ ɨt-lé jɨ́gɨ́ŋɨ́ ǎl yé dée-lé dééŋ suur túllên la̱w.

Baam 24

Dʉó bi dʉó nisil-si kee áláŋ ʉmel jáwíti, tina hǒoŋa-lé, na ásáŋ dɨoŋa dǐi kaye táárí'ŋ, na pa̱rrɨ́ŋá ǎl terere ʉ́ndʉ́lá áláŋ kí sôŋgoŋa gé.

Baam 25

1- Dʉó bi dʉó nisil-si kee áláŋ ruug ɨt bʉ́lóŋ ǎl jʉ́ndɨ áláŋ dééŋ suur ká̱kkɨ́ré-ii (da̱kkʉrɨŋ) na írí joo-si kee dééŋ suur'íŋ na dééŋ toŋ'íŋ kwa'ŋ, in namá in lóŋ áláŋ-si míŋ anni-le tuuŋ na̱mɨ́e-lé na jʉrɨŋa na jôŋ'íŋ lóó na ɨpɨrɨŋ'íŋ já̱lpʉ́ŋóla na dɨmor'íŋ ótáŋá, na áláŋ-si ruug kee ati in lóŋ ná hǒo ǎ̱w ná táárí ás keba, wala hǒo jaŋ'íŋ ere, wala inná tʉyɨŋ wala gal nás a̱rɨ keer kee ná jɨ́gé áláŋ táárí júndí.
2- Nyʉrgɨŋ'íŋ na iyaŋa'ŋ nisil-si ka̱ɨŋ ja̱lpʉŋ'íŋ na jányíŋi-lé na ásáŋ dogólá nyéttiŋ dɨmora'ŋ jaáno ka̱ɨŋ arrá ati in lóŋ ná dééŋ da̱a̱rɨŋ kí asâb kéŋá wala gal kí asâb á kéŋaba.

Baam 26

1- Dʉó bi dʉó nisil-si kee gʉʉd-lé, na in lóŋ áláŋ diílkuri (diílkuriŋa'ŋ) na kʉréemeŋa'ŋ gʉʉd áláŋ kee hǒo-ii na diílkuriŋa'ŋ gʉʉd áláŋ kí jɨgé-ii, na gʉʉd in lóŋ áláŋ ʉstɨŋa'ŋ na teŋgeŋa'ŋ gʉʉd-ii na áláŋ gʉʉd íríkwǎ'ŋ-lé kwa-sí nyét arrá ka̱bɨ́a kí kɨ́eŋ kʉrro'ŋ adde.
2- Namá in lóŋ áláŋ kí dorá ɨt ná kí dʉldɨ'ŋkwě'ŋ jʉtʉ́mó-le péégél na dʉldɨ'ŋkwěŋ ba̱gɨ gîs nyiíŋíti na baaj dǔuŋa na áláŋ suur'íŋ jɨrmó na ja̱wrɨŋ'íŋ kwa nyéttiŋ táas-lé kee ati tá̱á̱rɨ́'ŋ ere-ii wala inná dá̱ldɨ́ŋá'ŋ toŋkuri'ŋ daara'ŋ ta̱bʉ áláŋ dóŋá'ŋ janí ta̱gɨdeŋ piá.
3- Da̱a̱rɨŋkwǎ (íya kí Âbba) nisil-si ka̱ɨŋ áláŋ dorá ɨt-sí kěyal kɨ́eŋ dogólá'ŋ jʉrnyó'ŋ ǎl yɨeŋ taaras ka̱lʉe-ii.

Baam 27

1- Dʉó bi dʉó nisil-si kee áláŋ dɨmora'ŋ bʉllɨŋ-lé ká̱rɨ kí baaj'íŋ dorá, na áláŋ-si jápírtígoŋa na mʉʉgɨŋ-sís táárí piá áláŋ-si gʉʉd'íŋ írí joo-lé nyiíŋí ásáŋ kééŋ tulléŋa koomé.
2- Dʉó bi dʉó nisil-si kee áláŋ-si kééŋ tulléŋa-sí ka̱a̱gʉl ati bʉllɨŋ-ii wala jápírtíŋoga'ŋ ere ása gʉʉd-sí nyiíŋítíá na asá yé arríti.

Baam 28

Dʉó bi dʉó nisil-si kee áláŋ da̱ldɨˈŋ dɨmoraˈŋ dorá táárí piá áláŋ gîs baaja na nisila kin-lé páágó ǎl in sabarˈíŋ dɨó ka̱ɨŋ.

Baam 29

1- Dʉó bi dʉó tááríŋás kee dééŋ dɨmorˈíŋ ere áláŋ piá ǎl yé kǒel áláŋ dée-lé tʉ́ɨ́ kí baaj.
2- Dʉó asá kééŋ nisila na baaja-sís táárí pii ka̱tɨ́ŋás kee nás dáálí jáwríti délliŋ. Ɨdɨ̂ɨ́ŋ ná kǒel áláŋ dʉó keerˈíŋ baaj na nisila-lé a ká̱rɨ́ba, Ɨdɨ̂ɨ́ŋ na kǒel áláŋ kwa kerŋaˈŋ baaja ba̱gɨ káa, áláŋ kwa nyéttiŋ ótáŋá-sís ba̱gɨ na arrás káa, na dɨmora dɨmogurátês ka̱ɨŋ.
3- Ásáŋ á kɨɨ́naba kí dorá bi dorá áláŋ-si kin nisila-sís táárí kí dorá ɨt káal ǎl kí dá̱ldɨ́ŋáˈŋ toŋkuriˈŋ daaraˈŋ tááríŋá tarŋa sa̱rgɨ ba̱we.

Baam 30

Ínné in janyal-lé rim togbɨ́r á keba áláŋ ba̱rʉ júndí, wala kwa dɨ̌iŋa wala dʉó díg-sí áláŋ jee ná ʉʉ ɨt piá áláŋ kin nisila na baaja-sí jɨ́o ǎl in janyal (sabar-lé) ka̱ɨŋ.

Fur language